

Torleif Johnsen

e-adr: torleif.johnsen@mdg.no

Kommunal- og regionaldepartementet

Postboks 8129, Dep,

0032 Oslo

Deres ref: 11/2823

Oslo, 25.6.2012

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN OG VALGFORSKRIFTEN

Viser til høringsdokumenter av 4. mai 2012 med frist for innsending av uttalelser til høringsnotatet 1. august 2012.

Denne uttalelse skrives i hovedsak ut fra erfaringer jeg gjorde som avkrysser ved Svendstuen valglokale i Oslo ved kommunevalget i 2011.

1. Hvordan oppfylle kravet til hemmelig valg?

Valgloven § 9.5. (3) lyder: "Velgeren skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på. Velgeren leverer stemmeseddelen til stemmestyret, som stempler den med et offisielt stempel. Velgeren legger selv stemmeseddelen ned i en urne."

Dette absolutte kravet i valgloven kan oppfylles ved at stemmeavlukkernes åpne side (forheng) står mot skjermet område, eller at stemmeavlukkernes forheng automatisk lukker seg (for eksempel ved at gardinstanga skrår tilstrekkelig til at så skjer), eller ved at det er tallmessig sammenheng mellom antall medlemmer av stemmestyret/valgfunksjonærer og antall avlukker og stemmeberettigede i hvert valglokale. Organiseringen av valglokalet (også med nødvendig informasjon til velgerne om prosedyren) og nødvendig antall medlemmer i stemmestyret og opplæring av stemmestyrets medlemmer (herunder i regulering av køen og at minst to fra stemmestyret til enhver tid skal være til stede der køen starter), som sikrer

hensiktsmessig framdrift av køen og at alle velgerne går til avlukke, hører også med her. Valgmyndighetene er jo pliktig å tilrettelegge for at valghandlingen skal være hemmelig.

Bakgrunn:

Valget var ikke hemmelig:

Valglovens § 9.5 (3) ble brutt av mer enn 25 % av dem som avla stemme, kanskje opp mot 50 %

Ved Svendstuen valglokale var det anslagsvis **20-40 % av velgerne som ikke var i enerom og usett** under valghandlingen, ved at avlukkets forheng ikke ble trukket for. Med nær 5 000 stemmeberettigede i valgkretsen ble det mye rush siste valgdagen, og med kun tre medlemmer i stemmestyret (som bl.a. administrerte køen av velgere og ideelt sett skulle sørge for at avlukkens forheng ble dratt for) sier det seg selv at det var en umulig oppgave å sikre "enerom og usett, og sammenbrettet", ved å løpe til og fra mellom køen og avlukkene.

Dette ble ikke bedre ved at **mange velgere ikke var i stemmeavlukke i det hele tatt**, men (av ikke helt avklarte grunner) gikk rett inn i køen til manntallsbordene (for avkryssing og avgiving av stemme).

Disse velgerne hadde med seg stemmeseddel da de gikk inn i valglokalet, i likhet med det store flertallet av velgerne. Hovedforklaringen på det er listebærerne som sto ved inngangen til valglokalet, Høyre alene hadde (det meste av tiden disse to valgdagene, også i den kritiske rushtiden siste valgdag) fire listebærere, som det var nær sagt umulig for den enkelte velger ikke å ta mot liste fra (kfr arbeidsstilen og atmosfæren disse listebærerne fra Høyre skapte, som dessuten listebærere fra andre partier reagerte på).

Tatt i betraktning det ovennevnte – og sammenholdt med de neste avsnittene - inngir det heller ikke – rent objektivt sett - tillit til valgavviklingen at enkeltmedlemmer av stemmestyret – også Høyres medlem - tidvis var alene om å administrere køen inne i valglokalet – når de to andre i stemmestyret var opptatt med andre oppgaver enn å administrere selve køen (for eksempel å dra for forheng og ellers overvåke ute og inne m.v.).

Noen velgere som kom direkte til manntallsbordene (noen fordi de trodde at de måtte registrere seg før de gikk til stemmeavlukke) løst viftenede med Høyre-stemmeseddel, gikk rakrygget til avlukke da de oppfattet at de ikke hadde fulgt valgprosedyren. Noen trakk på skulderen og uttrykte at det viktigste tross alt var å ha gjort borgerplikten, at det ikke var så nøye med hvilket parti de stemte. Andre, like forbauset (og gjerne etter at de var krysset av i manntallet og bedt om å legge stemmeseddelen på bordet for stemping – og det ble tydelig at en vanskelig situasjon også for avkrysserne dermed var oppstått, det er jo ikke bare å viskle ut i manntallsboka), syntes tydeligvis det var flaut, kikket bak seg i køen, og lot som ingenting. **Felles for dem var at de kom til manntallsbordet med åpen Høyre-stemmeseddel i hånda – uten å ha vært i noe stemmeavlukke.**

Også mange av dem som kom fra stemmeavluukkene kom med ubrettet stemmeseddel til manntallsbordene.

Til sammen hjalp avkrysserne flere hundre velgere med å brette stemmeseddelen. Det opplevdes utrivelig (alle de ubrettede stemmesedlene var fra kun ett av partiene, og vi skulle ikke anmode velgerne om å gå til avlukke), og det var betydelig frustrasjon blant avkrysserne, på ettermiddagen siste valgdagen.

Tradisjonen med listebærere – helt fram til valglokalets inngang - er nokså særnorsk, og for øvrig ikke i tråd med internasjonal standard. I og med at valget er uregulert helt fram til valglokalet, må kravene til de handlingene som skjer inne i valglokalet være desto klarere, og prosedyrene må følges desto nøyer. Ved det aktuelle valglokalet påvirket listebæringen en normal gjennomføring av valget, fordi prosedyrene – enten det var at de var uklare eller at de ikke ble fulgt – ikke sikret hemmelig valg. Et grep kunne vært å holde igjen køen ved døra fra gangen og inn til selve valglokalet, og mye mer kontrollert sluppet inn en og en velger etter hvert som avlukke var ledig og det var noen klar til å dra for forhenget, og evt snudd avluukkene slik at åpningen ikke var ut mot fellesarealene.

Det sentrale er at velgerne må i avlukke/enerom og gjøre valghandlingen der, usett. Faktisk skal velgerne i følge valgloven gjennom dette "øyeblikkets tyranni" (der kanskje mer enn 10 % tar beslutningen om partivalg der og da, usett inne i avlukket), og stemme individuelt og av egen fri vilje.

I sum vil jeg anslå at mellom 25 og 50 % av dem som avla stemme ved Svendstuen valglokale brøt valgloven § 9.5 om at "Velgeren skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på."

2. Store valgkretser krever flere i stemmestyret

Valglovens § 4.2 krever minst tre i stemmestyret. Som del av å sikre en god og lovopplyllende valggjennomføring kan loven inneholde føringer på hvor mange stemmestyremedlemmer som anses nødvendig i fht antall stemmeberettigede i valgkretsen - for eksempel i størrelsesorden 1 ekstra pr 1 000 stemmeberettigede i kretsen, ut over minstekravet på 3. **Stemmestyre på tre i en valgkrets med (nærpå) 5 000 stemmeberettigede er i alle fall et eksempel på helt uansvarlig organisering, og årsak til at det ble begått feil som ikke kan rettes og som fikk betydning for mandatfordelingen i Oslo bystyre - og som derfor skulle medført omvalg.**

3. Stemmestyrets møtebok – det må spesifiseres krav om protokollføring av avvik fra lov, forskrift og prosedyrer

Det vises til valgforskriften § 34 a. Flere avkryssere stilte spørsmål til inspektør og stemmestyrets leder til det ureglementære som skjedde. Blant annet ble det opplyst at inspektør hadde kontaktet "Rådhuset" og fått beskjed om at velgerne ikke skulle anmodes om å gå (tilbake) til stemmeavluksene for å gjøre en fullverdig valghandling, og at avkrysserne skulle ta i mot og brette stemmesedlene for dem, (i praksis etter manntallsavkryssning, og) før stemping.

Valgsekretariatet i Oslo kommune har opplyst at det som evt protokolleres utover de rubriserte delene av stemmestyrets møtebok (jfr § 34 a) skal gjøres på siste ark i møteboka. **Møteboka for Svendstuen viser ingen protokolltilførsel utover de faste postene (jfr § 34 a) – og det på tross av at 25-50 % av velgerne der brøt valglovens absolutte krav til hemmelig valg, og at Rådhuset skal ha instruert inspektør om at avkrysserne skulle bryte valgloven! Blant mer.**

4. Er det lokale valgstyret egnet nivå alene for å behandle og ta stilling til en klage over egen valgorganisasjons utførelse av en viktig samfunns- og demokratiakt?

En klage på stortingsvalg skal iflg valglovens § 13-1 fremmes til, blant flere, Fylkesmannen. Det gir mening.

En klage på fylkes-/kommunevalg skal iflg § 13-2 framsettes for lokalt fylkes-/valgstyre. I disse sitter nylig gjenvalgte representanter (og noen som ikke ble eller skulle gjenvelges), med egne interesser i at avholdt valg godkjennes. **Tilsier ikke norsk forvaltningspraksis at også Fylkesmannen bør være klageinstans, også ved kommune- og fylkestingsvalg? Før departementet foretar endelig klagebehandling.**

Med hilsen

Torleif Johnsen